

*Л. М. КАЛАШНІКОВА, стари. викл.
(Одеський національний університет ім. І. І. Мечнікова)*

РЕГІОНАЛЬНІ ФІНАНСИ: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ І ОЦІНКА (МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 9, с. 48–50

Бюджетним кодексом України визначені терміни бюджету, бюджетів місцевого самоврядування, місцевих бюджетів і місцевого фінансового органу, але не визначено сутність і зміст, а також методи обліку та оцінювання регіональних фінансів або регіональних фінансових ресурсів.

Статус економічної категорії “регіональні фінанси”, як і категорії “регіональні фінансові ресурси”, слід визначати виходячи з аналізу та подальшого розвитку загальних і вищезазначених положень бюджетної системи України. Тому гносеологічна характеристика категорій “регіональні фінанси” та “регіональні фінансові ресурси” повинна базуватись на вивченні “відносин, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та розгляду звітів про їх виконання, а також контролю за виконанням Державного бюджету України та місцевих бюджетів” [1, 4].

В Україні бюджет розглядається як план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду, а бюджети місцевого самоврядування — як бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

Місцеві бюджети визнані як бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах і бюджети місцевого самоврядування, а місцеві фінансові органи — як установи, що відповідно до законодавства України здійснюють функції зі складання і виконання місцевих бюджетів і контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також

функції, що пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету. Саме тому Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим віднесено до категорії місцевих фінансових органів.

Економічна наука і господарська практика не мають однозначного, стандартизованого (тобто типізованого для всіх рівнів державного управління) визначення регіональних фінансів і регіональних фінансових ресурсів.

Загальновідомо, що фінансові ресурси взагалі розглядаються як матеріальні носії економічних відносин, що відображають результати процесів відтворення. Дія економічних відносин у ринкових умовах поширюється на формування і використання всієї сукупності загальнодержавних, галузевих, регіональних та особистих (індивідуальних у рамках суб'єктів ринку) грошових фондів, а також усіх грошових ресурсів, які нагромаджені на певний момент і відображають національне багатство всього суспільства.

Саме виходячи з форм виявлення та цільового призначення фінансових ресурсів для забезпечення безперервності розширеного відтворення на різних рівнях державного управління вони і виступають як централізовані та децентралізовані грошові фонди цільового призначення. Вони формуються і використовуються у процесі розподілу і перерозподілу національного багатства країни.

Так, наприклад, К. В. Павлюк розглядає фінансові ресурси взагалі як грошові нагромадження і доходи, які створюються у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення й задоволення інших суспільних потреб. За її визначенням, у державному секторі до складу фі-

насових ресурсів входять: загальнодержавний фонд фінансових ресурсів (ресурси державного бюджету); фонди фінансових ресурсів місцевого самоврядування (ресурси місцевих бюджетів); ресурси державних фінансових інститутів; ресурси міністерств, промислових об'єднань; ресурси виробничих об'єднань, підприємств, госпрозрахункових організацій та установ [8].

Базуючись на загально визначених положеннях щодо фінансових ресурсів, С. В. Дронік визначає регіональні фінанси як "фінансові ресурси суб'єктів господарювання, що утворюють структуру народногосподарського комплексу регіону, кошти, якими володіє населення регіону, а також фінансові ресурси, які залучені зі сторони в результаті їх перерозподілу державою". На її погляд, такий аспект визначення категорії "регіональні фінанси" дозволяє пов'язати обсяг цих фінансів з вартісною структурою національного багатства і валового внутрішнього продукту відповідного регіону та створює основу для забезпечення єдності прогнозування динаміки валового внутрішнього продукту і фінансових ресурсів [4, 6].

У провідних загальнонаціональних економічних журналах "Економіка України" та "Фінанси України" за 2001 р. також розвинені та представлені для громадського обговорення визначення фінансів регіону та фінансових ресурсів території. Так, С. В. Вишняков до фінансів регіону пропонує включати: місцеві бюджети всіх рівнів; загальнодержавні та позабюджетні фонди; кредитні ресурси; фінанси суб'єктів господарювання; іноземні інвестиції; внутрішні запозичення у населення [3]. Г. Олексюк визначає фінансові ресурси території як комплекс грошових потоків, що забезпечують реалізацію функцій господарської та соціальної спрямованості територій місцевого самоврядування [7].

Таким чином, провідною ознакою визначення сутності, змісту та оцінки регіональних фінансів і регіональних фінансових ресурсів є діючий державний та адміністративно-територіальний устрій України (тобто як унітарної держави). Потребується пошук нових методологічних підходів до визначення економічних категорій "регіональні фінанси" та "регіональні фінансові ресурси" в умовах реалізації нової регіональної соціальної політики подальшого розвитку нашої держави.

Одним із таких підходів, ознаками якого є визначення джерел фінансових ресурсів і напрямів їх використання, є результати дослідження С. І. Варги (Київський національний університет імені Тараса Шевченка) [2]. До місцевих фінансових ресурсів віднесені: кошти місцевого бюджету; фінанси підприємств усіх галузей місцевого госпо-

дарства; доходи населення; інші фінансові ресурси, які перебувають у місцевому економічному обігу.

Фінансові ресурси територіальної громади він розглядає як сукупність фінансів, які знаходяться на території громади, в розрізі галузевих підприємств і організацій, а фінансові ресурси району (або іншої адміністративно-територіальної одиниці) — як галузеві грошові ресурси (фінансові ресурси територіальної громади) плюс бюджетні кошти, що надходять в їх розпорядження, і грошові кошти населення. Фінансові ресурси територіальної громади поділено за характером формування на власні залучені (у тому числі позикові), а за характером використання — на універсальні та цільові.

О. Б. Суховірська, розглядаючи регіональні фінансові ресурси як сукупність доходів, що створені господарським комплексом регіону, і заощаджень громадян, а також коштів, що надійшли в результаті їх територіального перерозподілу, визначає наступні складові у структурі регіональних фінансових ресурсів [9]:

- кошти державного бюджету, що спрямовуються на фінансування державних програм у регіоні;
- муніципальні фінансові ресурси;
- кошти підприємств та організацій;
- заощадження домогосподарств.

При цьому муніципальні фінансові ресурси поділені на кошти місцевого бюджету, муніципальні позабюджетні фонди та фінансові ресурси підприємств комунальної власності.

Пропонується новий методологічний підхід до визначення категорій "регіональні фінанси" та "регіональні фінансові ресурси", так званий відтворювальний підхід, який проходить апробацію на матеріалах м. Одеси, Одеської області та Південного регіону.

На першому етапі класифікуються відтворювальні процеси за масштабами державного управління економікою:

- індивідуальні (у рамках суб'єктів ринку різних форм власності);
- галузеві (у рамках галузей економіки);
- регіональні (у рамках територій, де відповідно до об'єктивного розподілу суспільної праці наявні можливості створення кінцевої продукції та послуг із замкнутим виробничо-технологічним циклом);
- загальнодержавні (у масштабі національної економіки).

На другому етапі визначається відносна економічна самостійність регіонального розширеного самовідтворення в рамках єдиного народногоспо-

дарського комплексу країни за рахунок забезпечення власними, насамперед фінансовими, ресурсами.

На третьому етапі обґрунтовуються структура (за джерелами формування) і обсяг регіональних фінансових ресурсів, які забезпечують узгодження регіональних відтворювальних процесів, з одного боку, з індивідуальними та галузевими відтворювальними процесами, а з іншого — із загальнонаціональними відтворювальними процесами.

На четвертому етапі визначаються регіональні відтворювальні цикли за фазами виробництва, розподілу, обміну і споживання.

За такого методологічного підходу регіональні фінанси можуть бути визначені як така частина загальнодержавних фінансів, економічний кругообіг яких забезпечує органічну єдність вартісної та натуральної форми регіонального валового випуску кінцевої продукції і послуг.

Критерієм обґрунтування кількісних та якісних характеристик регіональних фінансів є використання показників індексу людського розвитку регіону [6].

Зазначимо, що механізм регіонального розширеного самовідтворення розробляє і Б. Ф. Заблоцький з Львівської комерційної академії [5].

Література

1. *Бюджетний кодекс України* // Укр. інвестиційна газ. — 2001. — 50 с.
2. *Варга С. І.* Фінансові ресурси місцевого самоврядування: Дис. ... канд. екон. наук / КНУ ім. Т. Шевченка. — К., 2001.
3. *Вишняков С. В.* Місцеві бюджети // Фінанси України. — 2001. — № 10.
4. *Дронік С. В.* Методичні основи формування балансу фінансових ресурсів регіону: Автореф. дис. ... канд. екон. наук / Наук.-дослід. екон. ін-т М-ва економіки України. — К., 1999.
5. *Заблоцький Б. Ф.* Методологічний підхід до моделювання регіонального розширеного самовідтворення // Регіональна економіка. — 2001. — № 3. — С. 26–35.
6. *Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан* / Рада з вивчення продуктивних сил України НАНУ; ПРООН. — К., 2002. — 124 с.
7. *Олексюк Г.* Особливості формування балансу виробничих, майнових та фінансових ресурсів території // Економіка України. — 2001. — № 10.
8. *Павлюк К. В.* Фінансові ресурси держави. — К.: НІОС, 1998. — 178 с.
9. *Суховірська О. Б.* Фінансові ресурси місцевих органів влади // Фінанси України. — 2002. — № 11. — С. 61–67.